

Den 18. august 2009

FOLKETINGETS
OMBUDSMAND

Folketingets Ombudsmands arbejde med ligebehandling af mennesker med handicap – 2008

REDEGØRELSE

2009-1944-989/LF

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning	2
2.	Folketingets Ombudsmands arbejde på området	2
3.	Behandlingsmåder	3
4.	Redegørelser fra ministerierne mfl.	3
4.1.	Beskæftigelsesministeriet	3
4.2.	Finansministeriet.....	4
4.3.	Forsvarsministeriet	4
4.4.	Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri	4
4.5.	Indenrigs- og Socialministeriet	4
4.6.	Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration	7
4.7.	Justitsministeriet	7
4.8.	Kirkeministeriet	7
4.9.	Kulturministeriet	8
4.10.	Miljøministeriet.....	9
4.11.	Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse.....	9
4.12.	Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling.....	9
4.13.	Skatteministeriet	9
4.14.	Statsministeriet	10
4.15.	Transportministeriet	10
4.16.	Udenrigsministeriet	10
4.17.	Undervisningsministeriet	10
4.18.	Økonomi- og Erhvervsministeriet	10
5.	Slots- og Ejendomsstyrelsen	12
6.	Tilgængelighed på bl.a. rådhus, jobcentre mv.	13
7.	DSB/Banedanmark	14
8.	Rigsrevisionen	15
9.	Møder	15
10.	Kulturarvsstyrelsen	16
11.	Egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner	17
12.	Inspektionsvirksomhed bortset fra de egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner	18
13.	Konkrete sager	18
14.	Virkingen af Folketingets Ombudsmands arbejde og bedømmelsesgrundlaget	19
15.	Underretning	20

1. Indledning

Den 26. marts 2007 besvarede jeg et spørgsmål af 28. februar 2007 fra Folketingets Retsudvalg (REU alm. del 241) om Folketingets Ombudsmands arbejde for så vidt angår ligebehandling af mennesker med handicap. I besvarelsen henviste jeg til at jeg ved den offentlige høring den 8. november 2006 med Folketingets Retsudvalg oplyste at jeg havde besluttet for fremtiden – og første gang for 2007 – at afgive en årlig redegørelse til Folketinget om Folketingets Ombudsmands arbejde på grundlag af beslutningsforslag (B 43). Ved denne beslutning bad Folketinget Folketingets Ombudsmand om at ”følge udviklingen i ligebehandlingen og eventuelt meddele påtale hvor dette er muligt inden for ombudsmandens kompetence”.

Redegørelsen for arbejdet på området i 2007 forelå den 26. august 2008. Den blev – foruden til Folketingets Retsudvalg – sendt til en række myndigheder og organisationer. Den blev gengivet i Folketingets Ombudsmands beretning for 2007, s. 895-903. Den redegørelse for Folketingets Ombudsmands arbejde i 2008 som nu foreligger, er sendt til de myndigheder og organisationer som er nævnt i pkt. 15.

2. Folketingets Ombudsmands arbejde på området

I Folketingets Ombudsmands beretning for 2007, s. 727, er der redegjort for embedets arbejde om ligebehandling af mennesker med handicap på følgende måde:

”Der er primært tale om at Folketingets Ombudsmand i overensstemmelse med den ovennævnte folketingsbeslutning søger at foretage en overordnet overvågning af området på forskellige måder. Der er rejst flere generelle egen drift-sager på området, bl.a. om individuelle kørselsordninger, om tilgængeligheden til samtlige DSB-stationer mv., om tilgængeligheden i kriminalforsorgens institutioner og om tilgængeligheden til kirker. Og der er et løbende samarbejde med Center for Ligebehandling af Handicappede og De Samvirkende Invalideorganisationer.

Der er også gennemført egen drift-undersøgelser af et antal byggesager fra Nyborg og Herlev kommuner (de kommunale dispensationer fra handicaptilgængelighedskrav, herunder i kommunens eget byggeri).

I forbindelse med den almindelige inspektionsvirksomhed er opmærksomheden også rettet mod handicaptilgængelighed. Specielt de gennemførte egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner har ført til konkrete resultater og en øget opmærksomhed om disse spørgsmål.

Fra 2007 vil Folketingets Ombudsmand afgive en årlig redegørelse til Folketinget om hvad Folketingets Ombudsmand har foretaget sig på grundlag af folketingsbeslutningen af 2. april 1993. Redegørelsen vil blive offentliggjort bl.a. på Folketingets Ombudsmands hjemmeside og i årsberetningen.”

3. Behandlingsmåder

Folketingets Ombudsmands arbejde på området om ligebehandling af mennesker med handicap sker på mange forskellige måder: ved behandlingen af konkrete klagesager, ved behandlingen af konkrete sager rejst af egen drift, ved egen drift-sager af mere generel karakter, ved kontakter til handicaporganisationer, ved kontakter med offentlige myndigheder, ved at følge med på området og ved foredragsvirksomhed.

Et væsentligt bidrag er at Folketingets Ombudsmand fra samtlige ministerier modtager en tilbagemelding om hvad der er sket eller sker med hensyn til regeringens handicappolitiske initiativer. Indenrigs- og Socialministeriet står for at indhente disse besvarelser.

Endelig omfatter Folketingets Ombudsmands arbejde på området inspektioner og navnlig de egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner af offentlige bygninger.

4. Redegørelser fra ministerierne mfl.

Indenrigs- og Socialministeriet har i redegørelser af 5. september 2008 og 22. juni 2009 om regeringens handicappolitiske initiativer gennemgået de initiativer som er iværksat på de enkelte ministerområder. Samtlige ministerier er blevet hørt. Nedenfor omtales hovedpunkterne vedrørende de enkelte besvarelser; nogle af initiativerne kan ikke alene henføres til 2008:

4.1. *Beskæftigelsesministeriet*

Regeringens 4-årige strategi, "Handicap og job – det kan lade sig gøre", er iværksat. Til initiativet er afsat 50 mio. kr. Det er målsætningen at andelen af virksomheder som har mennesker med handicap ansat, skal vokse med 5 procentpoint, at 5 procentpoint flere end nu skal være tryggere ved at arbejde sammen med en psykisk syg, og at 15 pct. af førtidspensionister der deltager i en afklaringsamtale i jobcentre, skal komme i beskæftigelse.

Der blev i 2008 ydet støtte med knap 4,7 mio. kr. til initiativer for personer med psykisk lidelse som er visiteret i matchgruppe 4 eller 5 eller til fleksjob.

Der blev i 2008 ydet støtte af puljen til handicappede med 18,5 mio. kr. Støtten gik til personer med ikke-synlige handicap (ADHD, epileptikere, udviklingsforstyrrede) og blinde og svagtseende.

Arbejdsmarkedsstyrelsen

Projektstøtte er ydet med henblik på at sikre førtidspensionister en tilknytning til arbejdsmarkedet. Der er etableret virksomhedscentre for skrøbelige unge under 30 år (f.eks. unge med ADHD, med hjerneskade, med "en skæv start på livet", f.eks. unge, enlige mødre, og 3. generations kontanthjælpsmodtagere).

4.2. *Finansministeriet*

Der gennemføres bl.a. visse sammenlignende brugstilfredshedsundersøgelser på institutionsniveau på børne-, ældre- og handicapområdet i et antal kommuner (pilotprojekter).

Slots- og Ejendomsstyrelsen – se pkt. 5.

4.3. *Forsvarsministeriet*

Der er opsat en handicaplift som sikrer adgang til Forsvarsministeriets departement for kørestolsbrugere. Hovedelevatoren, der betjener alle etager i bygningen og døråbningerne, er blevet udvidet. Der er etableret et handicapegnet toilet i tilslutning til bygningens mødelokale.

Antallet af beskæftigede inden for det rummelige arbejdsmarked øges (fra 554 personer i 2. kvartal 2008 til 604 personer i 1. kvartal 2009).

Der udføres et stort arbejde med at hjælpe medarbejdere der har oplevet en varig funktionsnedsættelse. Der er bl.a. oprettet en rehabiliteringsenhed. Indsatsen sigter også imod medarbejdere der kommer hjem fra internationale missioner med skader på krop og sjæl.

Beredskabsstyrelsen

Der er gennemført varslingsordninger for døve, hørehæmmede og døvblevne – varsling via sms.

I styrelsens lejemål i Birkerød gennemføres en større renovering/ombygning hvor styrelsen er opmærksom på de gældende krav til handicapfaciliteter, særlige sanitære forhold, indgangsforhold mv.

4.4. *Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri*

Ministeriet er opmærksom på de krav der stilles af IT- og Telestyrelsen for så vidt angår tilgængelighed til offentlige hjemmesider. Et antal fejl er fundet på ministeriets hjemmeside, og der arbejdes på at få dem udbedret.

4.5. *Indenrigs- og Socialministeriet*

Lov om hjemmetræning mv. giver forældre til børn med handicap mulighed for at blive inddraget aktivt i indsatsen for deres børn.

Servicebetalingen for førtidspensionister med mellemste og højeste førtidspension på gammel ordning når de bor i botilbud eller på plejehjem, ophæves.

Der sker en styrket indsats på botilbud efter servicelovens § 107 og § 108 med følgende initiativer:

- kompetenceudvikling i botilbud,
- forsøg med nye måder at tilrettelægge hjælpen på i botilbud,
- uddannelse af beboere i medborgerkompetencer,
- kommunikationsprojekt,
- vidensportal og E-learning,

- ide og demokratiprojekt rettet mod udviklingshæmmede,
- projekt om politikformulering og pårørendesamarbejde,
- kvalificering af kommunal sagsbehandling og anvisning af boliger til personer med særlige behov.

Der sker en fortsat forbedring og udbygning af botilbud for mennesker med handicap på grundlag af satspuljeaftalen for 2004 hvor der blev afsat 546 mio. kr. for 2004 til 2006.

Der gennemføres en lang række projekter på grundlag af puljen "Nye og nemmere veje" (satspuljen 2006), bl.a.:

"- 'Mainstreaming på handicapområdet'. Projektet udvikler værktøjer, som skal sikre, at handicapaspektet inddrages så tidligt som muligt i alle relevante beslutningsprocesser i kommunerne. Projektet gennemføres af Center for Ligebehandling af Handicappede i samarbejde med en række kommuner. De udviklede værktøjer præsenteres 2009.

- 'Den koordinerende sagsbehandler'. Projektet udvikler modeller for, hvordan kommunerne bedre kan organisere og koordinere deres indsats i forhold til borgere med handicap. Projektet gennemføres af Servicestyrelsen i samarbejde med en række kommuner. I 2008 implementeres og afprøves udviklede redskaber.

- 'Overgangsproblemer for børn og unge med handicap'. Overgangsproblematikker er blevet afdækket og beskrevet i rapporten De svære overgange (2007). Servicestyrelsen afholder i efteråret 2008 temadage mv. om problematikken.

- 'Veje til reelt medborgerskab'. Udviklingshæmmedes vilkår for selvbestemmelse og brugerinddragelse er blevet afdækket med det formål at skabe et beslutningsgrundlag for den fremtidige indsats på området. Resultaterne kan læses i Servicestyrelsens rapport Veje til reelt medborgerskab (2007).

- 'Unge og selvbestemmelse'. Der er udviklet forslag til konkrete metoder og handlemuligheder, der kan forbedre mulighederne for selvbestemmelse og brugerinddragelse blandt børn og unge med handicap. Forslagene formidles videre i efteråret 2008.

...

- 'Uddannelse og handicap'. Projektet er en flerårig undersøgelse under Undervisningsministeriet af, hvordan elever med handicap klarer sig i folkeskolen og på ungdomsuddannelserne (...)."

Der er etableret et vidensopbygnings- og vidensformidlingsprojekt i regi af Servicestyrelsens Handicapenhed der beskæftiger sig med følgende:

- sociale vanskeligheder for mennesker med handicap,

- mennesker med handicaps muligheder for deltagelse i civilsamfundet og hverdagslivet,
- mennesker med handicaps selvbestemmelse og valgfrihed,
- familieliv med et handicappet medlem, og
- effektmåling af handicapområdet.

Der er gennemført nye regler om udmåling af det kontante tilskud til borgerstyret, personlig assistance.

Der er gennemført en ekstern evaluering af VISO. Henvendelser til VISO (2.763 i 2008) vedrører for en stor andels vedkommende handicap-problematikker.

Der er gennemført en undersøgelse af de kommunale handicapråds gennemslagskraft.

Der arbejdes på at få gennemført en fælles tolkeløsning der skal sikre mennesker med hørehandicap en lovsikret tolkeløsning på visse områder.

Der arbejdes på at modernisere og afbureaukratisere reglerne om støtte til køb af handicapbil. Til dette arbejde er der afsat 15 mio. kr.

Der er gennemført nye regler om en familievejlederordning der bl.a. indebærer at familier inden for tre måneder efter at kommunen har fået kendskab til et barns funktionsnedsættelse, får tilbud om indgående rådgivning og vejledning.

Der er gennemført nye regler om pasning af nærtstående med handicap eller alvorlig sygdom.

Der gennemføres en undersøgelse om samfundsdeltagelsen for mennesker med synshandicap med henblik på at forbedre mulighederne for at deltage i samfundet for denne persongruppe. Til arbejdet er der afsat 2 mio. kr.

Ankestyrelsen har gennemført en undersøgelse af kommunernes og regionernes tilsynspraksis i forhold til voksne beboere på botilbud. Der foretages yderligere en undersøgelse, så den bl.a. også kommer til at omfatte tilsyn på børneområdet.

Der er afsat en pulje på i alt 50 mio. kr. til en styrket indsats på botilbud efter service-lovens § 107 og § 108.

Ankestyrelsen har iværksat en undersøgelse af kommunernes administration af reglerne om beboeres betaling for botilbud til midlertidigt ophold og øvrig beboerbetaling i forbindelse med midlertidigt ophold.

Der iværksættes brugstilfredshedsundersøgelser på bl.a. handicapområdet i et antal kommuner.

Socialforskningsinstituttet har gennemført en undersøgelse, "Beskyttet beskæftigelse – en kortlægning", der skal tilvejebringe grundlæggende viden om området for beskyttet beskæftigelse.

I årene 2005-2008 blev der arbejdet med at fremme en kvalificering af indsatsen for familier med handicappede børn – samarbejdet mellem myndigheder og forældre. 10 mio. kr. blev udmeldt til dette arbejde i 2008.

Servicestyrelsen har gennemført en undersøgelse om brugen af ledsager-ordningen for unge mellem 12 og 18 år.

Styrelsen har også gennemført en undersøgelse af handicappede menneskers deltagelse i det almindelige foreningsliv.

Der er gennemført et modelprojekt om forebyggelse af seksuelle overgreb mod mennesker med handicap.

Der er gennemført ændring af lov om almene boliger der bidrager til at sikre selvhjulpne stærkt bevægelseshæmmede og deres familier et bredere boligvalg (bl.a. stort, handicapegnet bade- og toiletrum i (større) almene familieboliger)).

Der er gennemført regler om fortrinsret for bevægelseshæmmede til ledige boliger.

4.6. *Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration*

Ministeriet har ydet støtte til udgivelse af publikationen "Det gælder om at rydde sten af vejen" der indeholder en status over og inspiration til danskundervisning af voksne udlændinge med handicap i form af specifikke indlæringsforudsætninger og særlige undervisningsbehov.

4.7. *Justitsministeriet*

Justitsministeriets departement indgår i arbejdet med udarbejdelsen af forslag til en fælles tolkeløsning for mennesker med hørehandicap.

De bygningsmæssige forandringer, som er en følge af politi- og domstolsreformen, medfører forbedringer til institutionernes bygninger, også for så vidt angår handicaptilgængelighed.

4.8. *Kirkeministeriet*

Kirkeministeriet har (fortsat) arbejdet med handicaptilgængelighed til folkekirkens bygninger og kirkegårde.

På Kirkeministeriets hjemmeside er menighedsrådene gjort opmærksom på at de kan søge midler til tilgængelighedsprojekter i offentligt byggeri. Der er også gjort opmærksom på at Statens Byggeforsknings Institut yder specifik rådgivning om handicaptilgængelighed i kirker og på kirkegårde.

Kirkeministeriets bekendtgørelse om menighedsråd ved døvemenighederne revideres med det formål at opnå en normalisering af forholdene for døve medlemmer af folkekirken.

Kirkeministeriet arbejder med udformningen af en overordnet handicappolitik for folkekirken.

Ministeriet arbejder med at gøre en indsats for at integrere udviklingshæmmede i folkekirken.

Der er udsendt brev til menighedsrådene om at sende billeder af gode tilgængelighedstiltag i deres kirker og menighedslokaler til Kirkeministeriet. Eksempler ligger på www.tilgaengelighed.km.dk til inspiration for andre menighedsråd.

Ministeriet udsender vejledning om teleslyngeanlæg i kirker og menighedslokaler.

4.9. Kulturministeriet

Til ministeriets handlingsplan for adgang til kulturen for mennesker med handicap er afsat ca. 5 mio. kr. Beløbet anvendes til informations- og formidlingsinitiativer på kulturområdet og til etablering af handicaptilgængelighed.

Der sker en styrkelse i DR af talegenkendelsesteknologi, tekstning, synstolkning og tegnsprogstolkning.

Der gennemføres forskellige tiltag med synstolkning i DR og ved danske film.

En kanal i DR er åbnet hvor døve kan få fuldt udbytte af fire tolkede nyhedsudsendelser om dagen.

Der ydes støtte (2 mio. kr. om året) til bl.a. lokalradio og lokal-tv for mennesker med handicap.

TV2 skal sikre en bedre betjening af handicappede.

Nationalmuseet har modtaget 240.000 kr. til at forbedre blinde og svagtseendes brug af museet.

Odense By Museum har modtaget 520.000 kr. til "Byhistorik for øje, øre og hånd", og Kvindemuseet har modtaget 285.000 kr. til digital guide med tegnsprog til "Kvindens historie fra urtid til nutid".

Der er uddelt midler til idrætsprojekter for vanskeligt stillede børn, herunder til børn og unge med handicap.

Ministeriet har ydet tilskud på 447.000 kr. til Frilandsmuseet til etablering af handicap-toiletter, et tilskud på 167.000 kr. til Jagt- og Skovbrugsmuseet til forbedring af adgangsforholdene for handicappede besøgende og et tilskud på 200.000 kr. til Lokal- og Anlægsfonden til – i samarbejde med Handicapidrættens Videnscenter – at udarbejde rådgivnings- og vejledningsmateriale i forbindelse med idrætsbyggeri. Endelig er der ydet et tilskud på 550.000 kr. til transformation af Dictus talegenkendelse fra Windows XP til Vista.

4.10. Miljøministeriet

Der sker løbende ombygninger af ministeriets bygninger sådan at der er gode adgangsforskelde for kørestolsbrugere.

Ministeriet organiserer sammen med kommunen "skovhjælperordningen" for udviklingshæmmede mv. De beskæftiges i naturen hvor de får trygge rammer, respekt og passende arbejdsopgaver.

4.11. Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse

Der er gennemført regler om vederlagsfrit tilbud om fysioterapi til mennesker med visse handicap.

Der er afsat midler til vurdering og udvikling af fysio- og ergoterapeutiske trænings- og optræningsindsats for børn og unge med svære handicap.

Der er iværksat initiativer for at tilvejebringe øget viden om forbruget af lægeordineret medicin i botilbud.

Sundhedsstyrelsen har iværksat et sundhedsfagligt arbejde med henblik på at udarbejde nationale retningslinjer for behandling og rehabilitering af både børn og voksne med traumatisk hjerneskade.

4.12. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

Ministeriet har i samarbejde med Beskæftigelsesministeriet, Finansministeriet og Velfærdsministeriet lanceret en fælles strategi for hvordan staten mest effektivt skaber opmærksomhed om tilgængelighed til it-baserede arbejdsværktøjer.

IT- og Telestyrelsen

Der er gennemført en måling af it-tilgængelighed på offentlige netsteder, og i tilslutning hertil gennemfører styrelsen sammen med Kommunernes Landsforening og Danske Handicaporganisationer en fælles informationsindsats målrettet ledelse, it-chef'er og webmastere i stat, regioner og kommuner og de kommunale handicapråd.

Der er gennemført forbedringer af forsyningspligten for telefoni og bredbåndsforbindelse i forhold til mennesker med handicap.

Universitets- og Byggestyrelsen

Ministeriet har udgivet "Tilgængelighedsstandard for undervisningsbyggeri – april 2008" (bl.a. med 300 tilgængelighedsstandarder).

Ministeriet har nu fuldt ud implementeret den tilgængelighedsregistrering som blev gennemført i 2001 (ca. 500 mio. kr. – 2003-priser).

Ministeriet arbejder sammen med andre ministerier på at forbedre informationerne om tilgængelighed og mulighederne for tilskud til hjælpemidler når mennesker med handicap søger om optagelse på et studie.

4.13. Skatteministeriet

Der er ikke igangværende eller kommende initiativer på handicapområdet.

4.14. Statsministeriet

Der er ikke igangværende eller kommende initiativer på handicapområdet.

4.15. Transportministeriet

Ministeriet er ved at afslutte en samlet handicappolitik inden for transportområdet for mennesker med handicap.

Ministeriet har taget forskellige initiativer: "Nye og nemmere veje" med kørselsordninger for blinde og svagtseende der ikke er inkluderet i den individuelle kørselsordning (pilotforsøg).

Se også pkt. 7 – DSB/Banedanmark

4.16. Udenrigsministeriet

Udenrigsministeriet har ingen tiltag vedrørende handicap på det nationale område.

4.17. Undervisningsministeriet

Der tilbydes vederlagsfri specialpædagogisk rådgivning i hjemmet af forældre til børn med betydeligt og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne.

Som supplement til hjemmeundervisningen tilbydes vederlagsfri specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand i hjemmet til børn hvis udvikling på grund af sprog- og talevanskeligheder kræver en særlig hensyntagen eller støtte.

Ministeriet har udsendt en vejledning om sagsbehandlingen i sager om specialundervisning og specialpædagogisk bistand i kommunerne.

Der er fortsat nye regler om særlige tilskud til specialpædagogisk bistand ved ungdomsuddannelserne der sikrer en mere effektiv sagsbehandling.

Fribeløbet i måneder med SU er blevet forhøjet med 1.500 kr. Forhøjelsen gælder også for studerende der har reduceret fribeløb i måneder hvor de modtager stipendietillæg til handicappede studerende med en betydelig funktionsnedsættelse (handicaptillæg).

Handicaptillægget er blevet forhøjet med 750 kr. pr. måned.

4.18. Økonomi- og Erhvervsministeriet

Bygningsreglement (BR08) trådte i kraft den 1. februar 2008. Der er foretaget en række stramninger af tilgængelighedskravene til nybyggeri og større ombygninger i eksisterende byggeri. Det gælder:

- kravet om niveaufri adgang skærpes til også at gælde flugtveje og alle enheder, det vil sige afgrænsede rum såsom kontorer og mødelokaler, på alle etager,
- der stilles krav om at et antal af pladserne i offentlige rum (teatre, biografteater og lignende) skal indrettes så de kan benyttes af kørestolsbrugere,
- der indføres målfaste krav til toiletter i offentligt tilgængeligt nybyggeri samt kontor- og administrationsnybyggeri,

- der indføres krav om indendørs og udendørs ledelinjer, det vil sige at der i bygninger med borgerrettede servicefunktioner laves ledelinjer i belægningen foran indgangsdøren/bygningen, f.eks. i form af en kombination af sten og asfalt, sten med særlig "ujævn" belægning, særlige trappeforkanter mv., som gør det lettere for blinde og svagtseende at orientere sig og finde ind i bygningen. Herudover stilles der krav til alle bygninger om at fælles adgangsveje skal markeres ved forskellige materialer, farver eller belysning, og
- kravene til fuldt tilgængelige værelser på hoteller strammes sådan at der nu stilles krav om et specifikt antal fuldt tilgængelige værelser afhængig af hotellets størrelse.

Ministeriet har oplyst følgende om bygningsreglementet og betydningen af FN konventionen:

"Danmark tiltrådte i 2007 FN's konvention om rettigheder for personer med handicaps. Konventionen indeholder blandt andet en artikel (artikel 9) om tilgængelighed. I henhold til denne artikel skal deltagerlandene træffe foranstaltninger til at sikre, at personer med handicap, på lige fod med andre, har adgang til de fysiske omgivelser. Herunder nævner konventionen helt konkret, at deltagerlandene skal sørge for, at offentligt tilgængelige bygninger og andre faciliteter har skiltning med punktskrift og i letlæselige og letforståelige former.

I første omgang skal bygningsreglementets tilgængelighedsbestemmelser derfor udvides, således at reglementet bringes i overensstemmelse med konventionens krav til skiltning med punktskrift og i letlæselige og letforståelige former. Konventionens krav implementeres ved den kommende ændring af reglementet, som forventes at ske i 2010."

Om tilgængelighedspuljen 2009 har ministeriet oplyst følgende:

"Ved efterårets (2008) satspuljeaftale blev det besluttet at afsætte i alt 25 mio. kr. over de kommende fire år (2009-2012) til fortsat at forbedre tilgængeligheden for handicappede til eksisterende offentlige bygninger med borgerrettede servicefunktioner. Tilgængelighedspuljen udgør i 2009 ca. 12. mio. kr., heraf er 8 mio. kr. satspuljemidler og 4 mio. kr. er overført fra sidste års pulje. Tilgængelighedspuljen er annonceret landsdækkende.

Puljen kan søges af kommunale, regionale og andre offentlige institutioner. Tilskuddet fra puljen skal gå til konkrete forbedringer af tilgængeligheden til de nævnte bygningskategorier.

Projekterne skal for at komme i betragtning opfylde en række kriterier, der er beskrevet i det offentliggjorte materiale om puljen. Blandt andet skal projekterne opfylde et eller flere af de 8 konkrete tilgængelighedskrav der findes i bygningsreglementet. Kravene drejer sig om etablering af handicappoletter, elevatorer, handicapparkeringspladser, teleslynger, niveaufri adgang og tilskuerpladser for mennesker med handicap [se nærmere nedenfor s.13; min tilføjelse].

Fristen for ansøgning er 15. september 2009. Ansøgningerne vil på baggrund af en faglig vurdering fra Statens Byggeforskningsinstitut blive behandlet i et rådgivende udvalg bestående af Erhvervs- og Byggestyrelsen, Danske Handicaporganisationer, Kommunernes Landsforening samt hhv. en arkitekt og en ingeniør med særlig indsigt i handicaptilgængelighed.”

Om analyse af begreberne tilgængelighed og design har ministeriet oplyst at formålet er at belyse:

- myndighedernes mulighed for at formulere en hensigtsmæssig politik for tilgængelighed,
- praktikernes muligheder for at agere vellykket ved tilrettelæggelsen og udførelsen af byggeriet, og
- samfundets mulighed for at opnå økonomisk og menneskeligt bæredygtige løsninger.

Den første fase af analysen blev færdig ultimo 2008. Med ratifikationen af FN's konvention om rettigheder for mennesker med handicap blev der introduceret en række begreber inden for det tema der i dansk sammenhæng betegnes som tilgængelighed. Derfor har Erhvervs- og Byggestyrelsen valgt at videreføre analysen med det formål at få klarlagt disse begreber og især deres betydning for, hvordan man i dansk kontekst kan efterleve internationale forpligtelser for at sikre ligebehandling og lige adgang til det byggede miljø.

5. Slots- og Ejendomsstyrelsen

Nyt handicaptoilet er etableret i de kongelige repræsentationslokaler på 1. sal ved Dronningetrappen

I Indenrigs- og Socialministeriet er der etableret en handicapelevator der gør det muligt at få adgang til alle etager.

En niveaufri adgang til Forsvarsministeriet via adgangsvej fra Ved Stranden er etableret.

Foreningen ”Tilgængelighed for alle” har gennemgået Beskæftigelsesministeriets bygning. Det har ført til ændringer af toiletter. Der er blevet etableret niveaufri adgang til et nyt mødecenter. Ved hovedindgangen er der blevet sat håndlister op ved trappeløbet.

Slots- og Ejendomsstyrelsens hjemmeside er blevet forbedret så den giver en generelt bedre teknisk tilgængelighed.

Skats bygning, Gymnasievej i Køge, er blevet gjort fuldt tilgængelig for kørestolsbrugere.

Elevator i forbindelse med den eksisterende retsbygning er blevet etableret hos Retten på Frederiksberg, Howitsvej.

Hos Rigspolitiet, Polititorvet, er der blevet etableret et handikaptoilet.

Til 8 kulturhuse er der bevilget i alt 1.207.461 kr.

5 kultur- og medborgerhuse har fået bevilget i alt 566.747 kr.

3 biblioteker har fået bevilget i alt 79.900 kr.

Til 2 turistkontorer er i alt bevilget 27.020 kr.

3 fritids/sportsanlæg har fået bevilget i alt 1.242.045 kr.

Til 13 kirker er der bevilget i alt 986.406 kr.

29 skoler har fået bevilget i alt 10.005.355 kr.

Til 5 universiteter er i alt bevilget 2.279.312 kr.

De midler som er blevet uddelt, udgør tilsammen 25.133.547 kr.

6. Tilgængelighed på bl.a. rådhus, jobcentre mv.

Erhvervs- og Byggestyrelsen har oplyst følgende:

"I det nye bygningsreglement, BR08, som trådte i kraft den 2. februar 2008, er tilgængelighedskravene blevet skærpet. For ansøgninger til tilgængelighedspuljen betød det, at projekterne i anden ansøgningsrunde som minimum skulle opfylde et af de otte tilgængelighedskrav i BR08:

- Niveaufri adgang til enheder i adgangsetagen.
- Niveaufri adgang til enheder på bebyggelsens etager.
- Parkeringspladser for handicappede og muligheder for passage herfra til bygningen.
- Handikaptoiletter (offentligt tilgængelige).
- Elevatorer, der kan betjenes af kørestolsbrugere (i bygninger med offentlig tilgang med mere end to etager).
- Teleslynge i rum med fællesaktiviteter, som er offentligt tilgængelige for publikum.
- Mobile/trådløse teleslynger eller andre former for installationer, fx i mødelokaler og ved skranke.
- Etablering af kørestolspladser blandt fastmonterede pladser, fx i teatre o.l.

Forud for anden ansøgningsrunde blev der i løbet af august 2008 gennemført en omfattende informationskampagne med direkte henvendelse til en række kulturinstitutioner samt annoncering i bl.a. Danske Kommuner.

Anden ansøgningsrunde blev afsluttet i december 2008. Der indkom 148 ansøgninger til tilgængelighedsprojekter fra bl.a. museer, kulturhuse, uddannelsesinstitutioner samt rådhus og forvaltningsbygninger. Ansøgningerne blev fagligt vurderet af Statens Byggeforskningsinstitut og Erhvervs- og Byggestyrelsen og på baggrund heraf behandlet af Det rådgivende Udvalg for tilgængelighed på møde den 11. december 2008.

Der blev efter indstilling fra udvalget uddelt ca. 25 mio. kr. i anden ansøgningsrunde fordelt på 109 ansøgninger. I vedlagte bilag er til orientering en oversigt over de tilgængelighedsprojekter der opnåede tilskud i anden ansøgningsrunde. 38 ansøgere fik afslag, mens en enkelt ansøger trak sin ansøgning."

Af bilaget fremgår det at der til 13 rådhus og forvaltningsbygninger er ydet i alt 4.187.414 kr.

Til 2 jobcentre er bevilget i alt 747.500 kr.

Folketinget, de kongelige repræsentationslokaler, har fået bevilget 74.481 kr.

Retten på Frederiksberg har fået bevilget 642.500 kr.

Der er bevilget i alt 282.500 kr. til 2 sundhedsklinikker.

Til 18 museer er der bevilget i alt 2.116.955 kr.

2 teatre har fået bevilget i alt 628.027 kr.

7. DSB/Banedanmark

DSB

Modernisering af Trekrøner Station er afsluttet. Der er bl.a. etableret handicapparkeringsplads og niveaufri belægningsovergange og lagt ledelinjer ud.

Der er etableret en Kort & Godt butik på Kolding Station med teleslynge og ledelinjer.

På Københavns Hovedbanegård er der gennemført en sænkning af perronhøjden til 55 cm på to perroner, og der er lagt ledelinjer ud her og på pladsen foran Hovedbanegården. Der udføres tests af forkantsmarkeringer på trapper på henholdsvis Århus Hovedbanegård og Københavns Hovedbanegård.

Banedanmark

På stationerne Glumsø, Lundby, Stenstrup Syd og Vejen etableres 55 cm høje handicappede perroner med opmærksomhedsfelter og ledelinjer. På Dybbølsbro Station etableres en ny 92 cm høj perron. Der er gennemført en 55 cm høj perronforlængelse på Station Vejle Sygehus med ledelinjer og opmærksomhedsfelter. På Værløse Station er der i forbindelse med fornyelsen af Ø-perron udført ledelinjer og opmærksomhedsfelter. Banedanmarks højtalere og skærme bliver udskiftet.

Om handicappuljen:

”Elevatorer i Sorø planlægges udført primo 2010. Forundersøgelser for hævning af perron 2 i Vejle pågår. Udførelse planlægges i 2011. Opgradering af informationsskærme til blinde og svagtseende, er medtaget som option i kontrakt med leverandør af skærme og kører som aftalt jf. Trafikaftalen. Sideløbende har Banedanmark igangsat en foranalyse, der har til formål at undersøge, om der findes andre alternative løsninger, som kan hjælpe flere synshandicappede. Årsagen er, at teknologien i mellemtiden har udviklet sig, specielt inden for mobiltelefoni. Dette kan muligvis udnyttes positivt, således at Banedanmark kan dække alle stationer i Danmark. Hvis der findes en interessant og brugbar alternativ løsning, som kan finansieres indenfor den aftalte økonomiske ramme, vil Banedanmark sammen med handicaporganisationerne evaluere denne senest i september 2009. Hvis den alternative løsning findes tilfredsstillende og lige så god som den aftalte løsning, vil Banedanmark søge politisk godkendelse heraf.”

8. Rigsrevisionen

Rigsrevisionen har iværksat en undersøgelse af arbejdet med at give personer med handicap lige adgang til uddannelse og beskæftigelse. Undersøgelsen omfatter Undervisningsministeriet, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling og Beskæftigelsesministeriet og skal klarlægge om de tre ministerier arbejder målrettet med at sikre lige muligheder for uddannelse og beskæftigelse for personer med handicap.

Som forberedelse af undersøgelsen holdt Rigsrevisionen og Folketingets Ombudsmand den 25. november 2008 et møde hvor Folketingets Ombudsmand bl.a. redegjorde for sit arbejde på området.

I tilslutning hertil fik Rigsrevisionen udleveret et omfattende materiale, bl.a. de årlige redegørelser som ministerierne siden 2003 har givet til Folketingets Ombudsmand om arbejdet på området for ligebehandling af mennesker med handicap.

9. Møder

Folketingets Ombudsmand holder regelmæssigt møder med organisationer og myndigheder om spørgsmål om ligebehandling af handicappede.

Der blev således holdt møder med Center for Ligebehandling af Handicappede den 2. juli 2008 og 8. december 2008. Centeret, der er en selvejende statslig institution under Indenrigs- og Socialministeriet, modtager løbende orientering om sager som kan have interesse for centeret. På møderne orienterer centeret og Folketingets Ombudsmand gensidigt hinanden om hvad de foretager sig på området, og det aftales i hvilket omfang der er behov for at centeret eller Folketingets Ombudsmand foretager sig noget. På møderne i 2008 er f.eks. drøftet spørgsmål om handicapkonventionen, ungdomsuddannelse for unge med særlige behov, problemer for mennesker med handicap som ønsker at flytte fra en kommune til en anden, psykisk udviklingshæmmedes straf-

felovsovertrædelser, tilgængelighed til retsbygninger, ændring af valgloven og individuelle kørselsordninger.

Folketingets Ombudsmand holdt møde med Danske Handicaporganisationer den 15. december 2008. Under disse tilbagevendende møder med Danske Handicaporganisationer udveksles der erfaringer, og i et vist omfang kommer Danske Handicaporganisationer med opfordringer til Folketingets Ombudsmand om at iværksætte undersøgelser af nærmere angivne forhold. På mødet i 2008 blev bl.a. drøftet kriminalforsorgens programmer i forhold til indsatte med ordblindhed og ADHD og magtanvendelse på special-skoleområdet. Drøftelserne om det sidstnævnte gav anledning til at Folketingets Ombudsmand over for Undervisningsministeriet rejste spørgsmål om fastsættelse af regler på området. Undervisningsministeriet har herefter gennemført en ændring af bekendtgørelse nr. 1373 af 15. december 2005 om folkeskolens specialundervisning og anden specialpædagogisk bistand, så der nu er kommet en bestemmelse (§ 18, stk. 1, nr. 6) om at der i overenskomsten mellem kommunalbestyrelsen i beliggenhedskommunen og dagbehandlingstilbuddet eller anbringelsesstedet skal tages stilling til hvordan registrering og indberetning til kommunalbestyrelsen af magtanvendelse over for elever skal finde sted.

10. Kulturarvsstyrelsen

I forbindelse med flere undersøgte sager opstod der spørgsmål om Kulturarvsstyrelsens holdning til at der foretages forbedringer/forandringer af handicaptilgængeligheden i fredede, offentlige bygninger. Det førte til at Folketingets Ombudsmand i november 2005 holdt et møde med Kulturarvsstyrelsen for nærmere at få afklaret styrelsens holdning til dette spørgsmål. Der blev ved den lejlighed indgået en aftale med styrelsen om at Folketingets Ombudsmand løbende modtager underretning i de tilfælde hvor Kulturarvsstyrelsen modsætter sig forandringer/forbedringer af handicaptilgængeligheden til fredede, offentlige bygninger.

Folketingets Ombudsmand har i 2008 modtaget underretning om et afslag fra Kulturarvsstyrelsen hvor styrelsen har modsat sig forandringer/forbedringer, jf. nedenfor.

På min opfordring har Kulturarvsstyrelsen den 30. marts 2009 givet følgende orientering om Kulturarvsstyrelsens praksis med hensyn til tilgængelighed til fredede bygninger:

”De fredede bygninger er en broget masse, både med hensyn til alder, arkitektur og funktion. Der kan derfor ikke opstilles generelle retningslinjer for, hvordan der skal skaffes tilgængelighed til disse. Spørgsmålet om tilgængelighed må behandles konkret for hver enkelt bygning. Kulturarvsstyrelsen arbejder i hvert enkelt tilfælde med de konkrete adgangsforhold, og forsøger i hvert enkelt tilfælde at finde en tilfredsstillende løsning. I langt de fleste tilfælde lader dette sig gøre, f.eks. at etablere en rampeløsning, et liftsystem eller lign. I andre tilfælde er bygningen blevet indrettet således, at de offentligt tilgængelige arealer ligger på etager, hvor der nemt kan etableres tilgængelighed, mens ikke-offentligt tilgængelige arealer placeres på andre etager. I ganske enkelte tilfælde har den fredede bygning en sådan karakter, at det vanskelig lader sig gøre.

Det er styrelsens politik altid at prøve at finde løsninger på tilgængelighed, og det er kun i ganske få tilfælde, at der er givet et egentligt afslag.

I 2002 blev der givet afslag på opførelse af en elevator på Kronborg. Begrundelsen herfor var, at uanset hvilken placering der blev foreslået, ville det betyde væsentlige indgreb i originalt murværk. Endvidere at der på etagerne ville være behov for at ændre på visse overgange mellem de enkelte rum, bl.a. skulle de marmorindfattede døre til Dansesalen flyttes eller fjernes.

I årene 2002 og 2008 [fra 2002 til 2008; min tilføjelse] har der ikke været sager, hvor det ikke har været muligt at etablere tilgængelighed for personer med handicap [se straks nedenfor; min tilføjelse].

I 2008 er der givet afslag på opførelse af et udvendigt elevatortårn på det tidlige overformynderi, Stormgade 18 i København. Begrundelsen herfor er, at et elevatortårn placeret udvendigt vil, i lighed med andre tekniske installationer som køleanlæg og ventilationskanaler, gribe uheldigt ind i facadernes helhed og derved forringe bygningernes fredningsværdi. Ansøgningen om en elevator er senere blevet trukket tilbage.

Som det fremgår, bliver der i langt de fleste tilfælde fundet løsninger, der på en for de fredede bygninger tilfredsstillende måde, opfylder kravene til tilgængelighed.”

11. Egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner

Folketingets Ombudsmand har siden 2000 foretaget i alt 21 egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner. Inspektionerne fordeler sig således:

Rådhus/amtsgårde:	6
Kirker, kapeller og kirkegårde:	3
Universiteter:	2
Sygehuse:	1
Museer:	3
Biblioteker:	2
Musikhuse:	1
Svømmecenter:	1
Fodboldstadion:	1
Isstadion:	1

I inspektionerne deltager en kørestolsbruger, så det reelle behov for ændringer af bygninger mv. kan afdækkes. Ved inspektionerne er det navnlig den fysiske tilgængelighed opmærksomheden er rettet mod. Tilgængeligheden for mennesker med andre handicap (f.eks. synsnedsettelse og hørenedssettelse) undersøges dog også under inspektionerne.

I 2008 blev et bibliotek og et svømmecenter inspiceret.

Ud over de konkrete resultater af de inspektioner Folketingets Ombudsmand har foretaget, er det ønsket at der ved disse inspektioner og ved offentliggørelse af inspektionsrapporterne skabes en sådan opmærksomhed om området at inspektionerne får en afsmittende betydning for andre myndigheder inden for de samme områder. Det søges også opnået ved at sende pressemeddelelser ud og kontakte relevante tidskrifter.

Folketingets Retsudvalg bliver som bekendt løbende orienteret om inspektionsrapporterne og opfølgingsrapporterne, og rapporterne bliver løbende offentliggjort på Folketingets Ombudsmands hjemmeside.

12. Inspektionsvirksomhed bortset fra de egentlige handicaptilgængelighedsinspektioner

Ved alle inspektioner af institutioner i offentlige bygninger (f.eks. fængsler, arresthuse, sociale og psykiatriske bosteder og psykiatriske afdelinger) er opmærksomheden også rettet mod handicaptilgængelighedsspørgsmålet. Det vil typisk kun fremgå udtrykkeligt af rapporten om inspektionen hvis forholdene er kritisable.

Folketingets Ombudsmand har siden embedet blev oprettet, foretaget inspektioner af psykiatriske afdelinger. Inspektionsvirksomheden er efter den 1. januar 1997 blevet væsentligt forøget også på dette område. Der er således siden den 1. januar 1997 gennemført 33 inspektioner af psykiatriske afdelinger, 5 af psykiatriske bosteder og 5 af distriktpsychiatrien. Erfaringer fra sådanne inspektioner blev videreformidlet til det daværende Indenrigs- og Sundhedsministerium i forbindelse med det forberedende arbejde med at revidere psykiatriloven der trådte i kraft den 1. januar 2007.

Også sociale bosteder er i et vist omfang blevet inspiceret siden embedet blev oprettet, og inspektionsvirksomheden på dette område er også blevet øget efter den 1. januar 1997, hvor der er foretaget inspektioner af 17 sociale bosteder. Inspektionerne er sket på steder hvor beboerne har svære handicap, og bostederne er blevet inspiceret bl.a. med henblik på at påse at de enkelte amter og kommuner levede op til tilsynsforpligtelsen efter den dagældende bestemmelse i retssikkerhedslovens § 39 (nu § 16 i retssikkerhedsloven for så vidt angår kommunerne, og § 5, stk. 7, i den nye servicelov (lovbekendtgørelse nr. 58 af 18. januar 2007) for så vidt angår regionerne)).

13. Konkrete sager

Folketingets Ombudsmand behandler hvert år et stort antal sager som har relation til spørgsmålet om ligebehandling af mennesker med handicap. Der kan navnlig være tale om sager inden for det socialretlige område og inden for psykiatrien. Der kan også være tale om sager inden for bygningslovgivningen. Der har imidlertid ikke i 2008 været behandlet sager af en sådan principiel interesse at der er anledning til at omtale dem i denne redegørelse, bortset fra følgende:

I redegørelsen for 2007 beskrev jeg tre konkrete sager. Jeg omtalte bl.a. en sag om en døv kvinde der fik afslag på at få merudgiftsydelse efter § 100 i serviceloven fordi

hun ikke var omfattet af den personkreds som kunne få hjælp til dækning af nødvendige merudgifter efter bestemmelsen. Sagen gav anledning til at jeg orienterede Folketingets Retsudvalg, Folketingets Socialudvalg og velfærdsministeren. Den 9. oktober 2008 fremsatte velfærdsministeren et lovforslag om ændring af servicelovens § 100, stk. 4. Forslaget blev vedtaget ved lov nr. 1118 af 26. november 2008. I bemærkningerne til lovforslaget anførte velfærdsministeren bl.a. følgende om lovforslagets formål og baggrund:

”Udviklingen i den administrative praksis siden sommeren 2007, således som den er blevet fortolket af kommunerne på baggrund af Ankestyrelsens principafgørelse C-27-07, har ført til, at nogle borgere, som har nødvendige merudgifter som en direkte konsekvens af deres nedsatte funktionsevne, og som hidtil har fået støtte efter servicelovens § 100, har fået frakendt deres merudgiftsydelse eller har fået afslag på en ansøgning om denne ydelse med henvisning til, at de ikke opfylder kriterierne for at være omfattet af personkredsen.

Formålet med lovforslaget er at bringe den kommunale praksis vedrørende medudgiftsydelsens personkreds tilbage til det gældende før sommeren 2007.

Det sker ved at præcisere, at bemyndigelsesbestemmelsen i § 100, stk. 4, i lov om social service giver velfærdsministeren adgang til at fastsætte nærmere regler om personkredsen for merudgiftsydelsen.

Baggrunden for forslaget er, at der med udviklingen i den kommunale praksis siden sommeren 2007 har vist sig at være behov for at præcisere personkredsen for merudgiftsydelsen, således at personkredsen bringes i overensstemmelse med det overordnede kompensationsprincip på handicapområdet. For at sikre dette vurderes det, at der er behov for en præcisering af bemyndigelsesbestemmelsen i servicelovens § 100, stk. 4, og at der i den tilhørende bekendtgørelse foretages den nødvendige afgrænsning af den personkreds, der er omfattet af bestemmelsen.”

Hele udtalelsen vil blive refereret i Folketingets Ombudsmands beretning for 2008, under afsnit III, sag nr. 18-5.

14. Virkningen af Folketingets Ombudsmands arbejde og bedømmelsesgrundlaget

Der findes ikke i ombudsmandsloven særlige regler for ombudsmandens behandling af sager og spørgsmål som angår ligebehandling af mennesker med handicap. Sager og spørgsmål herom behandles således efter de regler der i almindelighed gælder for ombudsmandens virksomhed.

Navnlig fordi ombudsmandens udtalelser ikke er retligt bindende, lægger ombudsmanden afgørende vægt på en grundig undersøgelse kombineret med en velunderbygget argumentation når ombudsmanden udformer kritik, henstillinger og anbefalinger. Det øger sandsynligheden for at myndigheden vil tilslutte sig ombudsmandens opfattelse og efterkomme en eventuel henstilling.

I praksis bliver ombudsmandens henstillinger og anbefalinger så godt som altid efterkommet af myndighederne.

Hverken i konkrete eller generelle sager eller i rapporter om inspektioner som har handlet om ligebehandling af mennesker med handicap, er der ikke i færdigbehandlede sager tilfælde hvor en myndighed ikke har villet efterkomme en henstilling fra ombudsmanden. Henstillinger om ophævelse eller ændring af en afgørelse er således i alle tilfælde blevet efterkommet på dette område. Det samme gælder henstillinger og anbefalinger om at afhjælpe utilfredsstillende forhold som Folketingets Ombudsmand er blevet opmærksom på i forbindelse med inspektioner.

Danmark tiltrådte den 28. maj 2009 ved folketingsbeslutning FN's konvention om rettigheder for personer med handicap. Konventionen bliver et vigtigt arbejdsredskab for stat, regioner og kommuner – og også fra Folketingets Ombudsmands arbejde på området. Opmærksomheden vil således – også fra Folketingets Ombudsmands side – være rettet imod at konventionens borgerlige og politiske rettigheder er opfyldt, og imod at der arbejdes hen imod at sikre at konventionens økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder efterleves.

Det er mit håb at udsendelsen af denne redegørelse, der giver et overblik over det meget store antal initiativer der tages på dette område, i sig selv har en gunstig virkning for arbejdet på området.

15. Underretning

Redegørelsen sendes, foruden til Folketingets Retsudvalg og § 71, stk. 7-tilsynet, til følgende:

- Beskæftigelsesministeriet
- Finansministeriet
- Forsvarsministeriet
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri
- Indenrigs- og Socialministeriet
- Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration
- Justitsministeriet
- Kirkeministeriet
- Kulturministeriet
- Miljøministeriet
- Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse
- Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling
- Skatteministeriet
- Statsministeriet
- Transportministeriet
- Udenrigsministeriet
- Undervisningsministeriet
- Økonomi- og Erhvervsministeriet
- Beredskabsstyrelsen

- Ankestyrelsen
- Det nationale forskningscenter for velfærd
- Servicestyrelsen
- Sundhedsstyrelsen
- IT- og Telestyrelsen
- Universitets- og Byggestyrelsen
- Arbejdsmarkedsstyrelsen
- Slots- og Ejendomsstyrelsen
- DSB/Banedanmark
- Rigsrevisionen
- Kulturarvsstyrelsen
- Center for Ligebehandling af Handicappede
- Danske Handicaporganisationer

Redegørelsen optages i Folketingets Ombudsmands beretning for 2008 og offentliggøres på Folketingets Ombudsmands hjemmeside www.ombudsmanden.dk.

Hans Gammeltoft-Hansen